

بررسی عوامل اجتماعی موثر بر اعتیاد به اینترنت در بین دانشجویان دانشگاه تبریز

سجاد صادقی

دانشجوی کارشناسی ارشد جامعه شناسی دانشگاه گیلان، sajadsadeghi2018@gmail.com

هدا حلاج زاده

استادیار گروه جامعه شناسی دانشگاه گیلان¹، Hhz_72@yahoo.com

محمدامین کنعانی

دانشیار گروه جامعه شناسی دانشگاه گیلان، aminkanani@yahoo.com

چکیده

پژوهش حاضر با هدف شناخت عوامل تأثیرگذار بر علل اعتیاد به اینترنت در بین دانشجویان انجام شده است. روش پژوهش پیمایشی است و استفاده از نظریات، کنترل اجتماعی هیرشی (که نظریه های مربوط به شکل گیری و تبیین انحرافات اجتماعی هست)، انزوای اجتماعی ولمن و نظریه هومنز قضیه پاداش (تنبیه و تشویق) به رشته تحریر در آمد. جامعه آماری مورد مطالعه، کلیه ی دانشجویان دانشگاه تبریز در سال 1397 به تعداد 15729 نفر می باشد. براساس فرمول کوکران حجم نمونه به تعداد 375 نفر مشخص گردید و روش نمونه گیری تصادفی ساده انجام پذیرفت. تحلیل رگرسیون چند متغیره نشان داد چهار متغیر (عدم مسئولیت پذیری اجتماعی، رفع نیازهای روانی - اجتماعی، اوقات فراغت، استفاده از سایت غیراخلاقی) در مجموع 64/0 درصد از تغییرات مربوط به اعتیاد به اینترنت را تبیین نمودند.

واژه های کلیدی: دانشجوی، اعتیاد، اینترنت، عوامل اجتماعی.

1- مقدمه

تعاملات انسانی حضور پیدا کرد و جایگاه بی بدیلی را از آن خود ساخت. امروزه افراد برای دستیابی فوری به اطلاعات مورد نیاز خود در زمینه های شغلی و تخصصی شان به اینترنت مراجعه میکنند زیرا در کوتاه ترین زمان ممکن، متنوع ترین راه ها و اطلاعات دسته بندی شده معتبر را در اختیار آنها قرار میدهد (سید ریعی و ایمانی، 1388). دسترسی به اینترنت، پدیده ای رو

شاید جهان بدون کامپیوتر و اینترنت غیر قابل تصور باشد، اینترنت به سرعت گسترش یافته و جزیی از زندگی روزمره شده است (قره داغی، 1387). زمان زیادی از ورود اینترنت به مجموعه رسانه های جمعی نمی گذرد، ابزاری که به سرعت گسترش یافت و در تمامی عرصه های

¹ - نویسنده مسئول

به گسترش است و هر روز تعداد بیشتری از افراد در زمره استفاده کنندگان اینترنت قرار میگیرند.

استفاده از اینترنت در ایران هر روز فراگیرتر می شود، ضریب نفوذ آن در ایران نیز از متوسط آسیا بالاتر رفته و در خاورمیانه نیز به مقام اول دست یافته است. این در حالی است که شمار کاربران اینترنت در سال 1994 از 250 هزار نفر فراتر نمی رفت. اکنون بیش از 2/5 میلیون ایرانی به طور دائم و بیشتر از این حدود به صورت غیر دائم از اینترنت استفاده می کنند. بدین ترتیب ضریب نفوذ اینترنت از صفر در سال 1373 به 5/3 در سال 1381 افزایش یافته است و شمار کاربران اینترنت در سال 1385 به 35 میلیون نیز افزایش یافته است. (قره داغی، 1389).

اینترنت وسیله ای است که همانند همه ابزارهای دیگر، کارکرد ها و کژکارکرد هایی با خود به همراه دارد و قضاوت ما درباره آن، به نوع استفاده کاربران در این فضا بستگی دارد. اینترنت، علی رغم این که فرصت های مناسبی؛ از قبیل دست یابی به اطلاعات فراوان، توسعه و پیشرفت دانش، سهل کردن فعالیت هایی که دیگر لزوماً به کنش فرد در دنیای واقعی پایبند نیست، برای ما فراهم می آورد، تهدیدها و آسیب های اجتماعی را نیز متوجه ما می کند. هر چه جامعه روند تحول و مدرن بودن خود را طی میکند لزوم استفاده ابزاری، تفریحی، و مرتبط با مشاغل از فناوری اینترنت افزایش و تشدید می یابد، در این رابطه موضوع مهم و اساسی که از اهمیت بسزایی برخوردار است، علل و اثرات استفاده افراد از این فضا مد نظر است که نه تنها خود افراد بلکه کل جامعه را درگیر این موضوع می کند و پیامد های زیادی به دنبال دارد و میتواند بحران های اجتماعی، سیاسی، فرهنگی، اجتماعی را پدید آورد. صرفاً دیدگاه کژکارکردی اینترنت مطرح نیست ولی در باب مسئله انگیز شدن استفاده از این ابزار، اهمیت این موضوع محقق را به سمت علت یابی و شناخت از پیامد های این ابزار رهنمون میشود.

اینترنت با همان سرعتی که در میان مجموعه ابزارهای رسانهای، جای خود را باز

کرد، آثار منفی متعددی در اشکال مختلف، برای افراد جامعه ایجاد کرده است. یکی از این آثار مخرب که امروزه گریبانگیر اکثر مردم به خصوص دانشجویان را گرفته، استفاده بیرویه و مفرط از فناوری اینترنت است که با نوعی از اعتیاد همراه است. استفاده بیش از حد اینترنت و اعتیاد دانشجویان به فضای مجازی علل های اجتماعی بسیاری میتواند داشته باشد.

ضرورت انجام این پژوهش در درجه اول بر این مبنا استوار است که نخست علت این موضوع را مورد بررسی قرار داده و سپس اثرات استفاده از این ابزار را مورد کندوکاو قرار دهد و در نهایت بر اساس اهداف و فرضیه هایی که پژوهشگر ملاک خود قرار داده است به فهم و تبیین مسئله مورد بحث نایل آید. قاعدتاً با عنایت و توجه به این مسائل ضرورت انجام تحقیق عیان می شود.

اهداف پژوهش حاضر از این قرار است:

1- بررسی میزان اعتیاد به اینترنت در جامعه مورد مطالعه

2- بررسی رابطه بین رفع نیازهای اجتماعی

و روانی دانشجویان و اعتیاد به اینترنت

3- بررسی رابطه بین اوقات فراغت دانشجویان و اعتیاد به اینترنت

4- بررسی رابطه بین تمایل به بازدید از

سایت های غیر اخلاقی و اعتیاد به اینترنت

5- بررسی رابطه بین عدم مسئولیت پذیری اجتماعی دانشجویان و اعتیاد به اینترنت

فرضیه های تحقیق عبارتند از:

1- بین عدم مسئولیت پذیری اجتماعی و اعتیاد به اینترنت رابطه وجود دارد.

۲- بین اوقات فراغت دانشجویان و اعتیاد به اینترنت رابطه وجود دارد.

3- بین ارضای نیازهای اجتماعی و روانی دانشجویان و اعتیاد به اینترنت رابطه وجود دارد

4- بین بازدید از سایت های غیر اخلاقی و اعتیاد به اینترنت رابطه وجود دارد.

جهت درک بهتر موضوع به مطالعات مشابه رجع میشود. بهبودی و بهزادی راد پژوهی با

عنوان اعتیاد به اینترنت و پیشرفت تحصیلی،

با هدف بررسی وضعیت اعتیاد به اینترنت و نیز سنجش رابطه آن با دانشجویان دانشگاه

هرمزگان انجام داده اند. نتایج تحقیق نشان

دهنده این بود که بین اعتیاد به اینترنت و پیشرفت تحصیلی رابطه منفی وجود دارد و استفاده دانشجویان پسر از اینترنت بیشتر از دانشجویان دختر هست. همچنین با بالا رفتن مقطع تحصیلی اعتیاد به اینترنت بیشتر میشود.

معیدفر و همکاران در مطالعه ای با عنوان پدیده استفاده اعتیادی از اینترنت در بین نوجوانان و جوانان به پدیده اعتیاد به اینترنت به عنوان یکی از مسائل اجتماعی در عصر ارتباطات پرداخته بود. نتایج حاکی از آن است بود که پدیده ی استفاده اعتیادی از اینترنت در ایران نیز وجود دارد هرچند استفاده اکثر نوجوانان و جوانان از اینترنت به نظر طبیعی میرسد. همچنین، براساس نتایج این مطالعه، استفاده اعتیادی از اینترنت در بین برخی از نوجوانان و جوانان، با مسائلی مانند عدم مسئولیت پذیری اجتماعی، انزوای اجتماعی، فقدان حمایت اجتماعی، ناکارآمدی تحصیلی و کاری ارتباط مستقیم و با احساس خودارزشی ارتباط معکوس داشته است.

یونگ در مطالعه ای که روی معتادان به اینترنت انجام داده بود، بدین نتیجه رسیده بود که افراد با موقعیت اقتصادی و اجتماعی بالاتر، و نیز افراد دارای تحصیلات بالاتر، بیشتر در معرض این اختلال قرار دارند. این مطالعه نشان می داد افرادی که وقت بیشتری دارند، مانند افرادی که در خانه هستند و دانشجویان دانشگاه در خوابگاهها، با احتمال بیشتری در معرض اینترنت هستند. (امیدوار و صارمی، 1381)

آکار در پژوهشی با عنوان اهداف، علل و پیامدهای استفاده بیش از حد از اینترنت در بین نوجوانان ترکیه انجام داده است، نتایج بدین صورت بود که در بین دیدگاه های نوجوانان در ابعاد مختلف سرگرمی و یادگیری و فرهنگ عمومی از لحاظ جنسیت و ابعاد نیازهای روان شناختی از لحاظ سطح تحصیلی تفاوت معناداری وجود داشت. علل استفاده بیش از حد اینترنت در دسته بندی های اصلی نیازهای یادگیری و توسعه، نیاز اجتماعی سازی، دلایل روحی و سرگرمی مورد بررسی قرار گرفته بودند و همچنین عنوان شده بود که پیامدهای استفاده بیش از حد اینترنت به دسته های اصلی سلامت

اجتماعی، جسمی، روانشناختی و روانی بستگی دارد.

اعتیاد به اینترنت در دانش آموزان، عوامل شیوع و خطرات، عنوان پژوهشی است که داربا انجام داده است، این مطالعه به جای در نظر گرفتن تنهایی و وابستگی به اینترنت، بر فعالیت های خاصی در اینترنت متمرکز بود که ممکن است به طور بالقوه اعتیاد آور باشد و آنها را به ویژگی های شخصیتی تبدیل کند که ممکن است افراد را به اعتیاد به اینترنت سوق دهد. ویژگیهای شخصیتی و استفاده از فعالیتهای آنلاین، 5/21 درصد از واریانس اعتیاد به اینترنت را تشریح کرده بودند. ترکیبی از خرید آنلاین و روان رنجورزایی خطر ابتلا به اعتیاد به اینترنت را کاهش داده بود، علاوه بر این، استفاده مکرر از خرید آنلاین و فعالیت های آنلاین اجتماعی (روان رنجورانه بالا و توافق پذیری کم) احتمال افزایش وابستگی به اینترنت را افزایش می دهد.

روانشناسی اجتماعی و جنبه های فرهنگی اعتیاد به اینترنت، عنوان پژوهش بهادیر بزگلان است در این پژوهش اعتیاد به اینترنت به عنوان یک مسئله جهانی مطرح شده است، اما برآوردهای بین المللی آن به علت ابزارهای غربالگری و نمونه های مختلف، متفاوت بوده است. مطالعه حاضر با در نظر گرفتن متغیرهای: عوامل اجتماعی-دموگرافی، فعالیت های آزاد، کنترل خود و رضایت ادراک شده زندگی در بین نوجوانان نشان داد که آنهایی بیشتر در معرض خطر ابتلا به IA بیشتر هستند که نقش های منفعلی دارند و اکثراً در فضای بسته تلویزیون تماشا می کنند و بازی های ویدئویی را بیش از همسالان خود تماشا می کنند، همچنین چت در رسانه های اجتماعی برای نوجوانان آنها را در معرض خطر بالای IA قرار می دهد. آنان سطوح پایین تری از کنترل خود را دارند و اکثر موارد گزارش شده است که معمولاً نوجوانانی در معرض اعتیاد به اینترنت هستند که کمترین رضایت را در زندگی دارند (Bahadır Bozoglan, 2018). اعتیاد به اینترنت نیز مانند سایر مسائل و پدیده های اجتماعی از علتهای گوناگونی نشأت می گیرد. در پژوهش حاضر از نظریه

کنترل اجتماعی هیرشی (که از نظریه های مربوط به شکل گیری و تبیین انحرافات اجتماعی هست)، انزوای اجتماعی و لمن و نظریه هومنز قضیه پاداش (تنبیه و تشویق) کمک گرفته شده است.

قضیه ارزش (تشویق یا تنبیه) هومنز دو مفهوم پاداش و تنبیه را مطرح می کند. پاداش به کنشی اطلاق می شود که ارزش مثبت داشته باشد؛ هر افزایشی در پاداش، احتمال برانگیختن رفتار دلخواه را بیشتر میسازد. اما تنبیه به کنشی اطلاق می شود که ارزش منفی در بر داشته باشد؛ هر افزایشی در تنبیه، کنشگر را وادار می دارد که رفتار غیر دلخواه را کمتر از خود نشان دهد (ریتزر، 1374). با تعمیم قضیه انگیزه نیز اگر وقوع انگیزه خاص، فرصتی برای آن باشد که عملی منجر به تنبیه یا پاداش شود، احتمال انجام آن عمل کم و زیاد میشود. بر اساس این قضیه می توان استنباط کرد که مجموعه ای از انگیزه ها و شرایط، موجب میشود کاربران در فضای مجازی قرار گیرند و احتمال اینکه این عمل را تکرار کنند بیشتر میشود. مجموعه انگیزه ها و شرایط چه به طور مستقیم و چه غیر مستقیم منجر به عملی شده است که فرد در آن فرصت گرفتن پاداش یا انجام عملی که خوشایندش باشد، یافته است. در این صورت، اینترنت به عنوان یک محرک یا وضعیتی که فرد از طریق آن میتواند به پاداش برسد، استفاده میشود. پس احتمال تکرار برای فرد بیشتر و بیشتر میشود و از این لحاظ فرد در معرض اعتیاد به اینترنت قرار میگیرد. (سید ربیع، ایمانی، 1388)

باتوجه به گستره ی نظریه ی مربوط به کنترل اجتماعی هیرشی، و تفسیر های متعددی که می توان از آن انجام داد و در تحقیقات اجتماعی تجربی از آن استفاده نمود، در این تحقیق با در نظر داشتن این نکته و فرضیه که اعتیاد اینترنتی یک رفتار انحرافی است ازین نظریه استفاده شده است.

تراویس هیرشی، یکی از صاحب نظران نظریه کنترل اجتماعی، معتقد است که قیود و وابستگی های اجتماعی دارای چهار عنصر اصلی است: عنصر اول علاقه یا ارتباط مهم با اشخاص معین دیگر است. کسانی که به

دیگران علاقه و توجه دارند، رفاه و احساسات این گونه مردمان را در نظر می گیرند لذا مایل اند با مسئولیت عمل کنند؛ و بالعکس، کسانی که چنین علاقه ای ندارند نگران این نیستند که روابط اجتماعی خود را به خطر اندازند و لذا بیش تر احتمال دارد که رفتار انحرافی از خود بروز بدهند. عنصر دوم تعهد یا دینی است که مردم نسبت به جامعه دارند. هر چه قدر سرمایه گذاری مردم در تحصیلات، سوابق شغلی، خانه و سایر دارایی های خود بیش تر باشد، دلیل بیش تری دارند که همنا باشند تا بتوانند از دستاوردهای خود حفاظت نمایند و برعکس. عنصر سوم مشغولیت و گرفتاری یا مشارکت مداوم در فعالیت های غیر انحرافی است، چون وقت و انرژی محدود است؛ لذا شخصی که عموماً مشغول است، مثلاً به کار، سرگرمی یا زندگی خانوادگی، فرصت کم تری دارد که در اعمال انحرافی مشارکت جوید و برعکس. اگر مردم قویاً باور داشته باشند که برخی اعمال انحرافی غلط است، مشارکت جستن در آن ها برایشان دور از تصور است و برعکس. عنصر چهارم : ایمان، یعنی وفاداری فرد به ارزش ها و اصول اخلاقی است. به طور کلی به نظر هیرشی، انحراف افرادی که به خانواده، محل تحصیل، محل کار و دوستان خود دلبستگی دارند، به مراتب کم تر از کسانی است که دلبستگی چندانی ندارند. فرض هیرشی بر این است که کسانی که تقید زیادی به همناوایی با ارزش های عام جامعه دارند، عمدتاً در پیروی از ارزش های خرده فرهنگ بزهکاری یا ارزش های جامعه مرددند، در نتیجه انحراف جوانانی که دچار کشمکش اند، کم تر از جوانانی است که جزو خرده فرهنگ بزهکاری اند و تقید چندانی به همناوایی با ارزش های مقبول جامعه ندارند.

تغییرات در نحوه ارتباط افراد با یکدیگر با آمدن تلفن و تلویزیون و کمی بعد تر اینترنت در طول بیست سال گذشته، باعث نگرانی در مورد اینکه آیا مردم به طور فزاینده ای تنها و جدا از هم خواهند شد منجر شده است. مردم اغلب به این خاطر تکنولوژی جدید (اینترنت) را سرزنش می کنند که این وسیله مفرح، به میزان مشارکت عمومی

مردم در جامعه آسیب می‌زند. نوآوری در فن‌آوری، روش سنتی تماس چهره به چهره را بی‌معنی کرده است، به این معنی که اینترنت، تعاملات بین فردی انسان با دوستانشان را ممکن می‌سازد و مردم برای دیدن دوستان خود در هر گوشه‌ای از جهان بدون ترک خانه می‌توانند در ارتباط با آنها باشند. دوستی‌های آنلاین جای دوستی‌های سنتی و چهره به چهره را گرفته است. این ویژگی یعنی تعامل آنلاین می‌تواند روابط افراد در جامعه را ضعیف‌تر کند و برعکس در اینترنت رابطه‌ها را قوی‌تر کند و این امر باعث می‌شود مردم در محیطی تنها و جداگانه قرار بگیرند و با توجه به این تغییرات انزوای اجتماعی افزایش می‌یابد. همچنین همراه با زمان بیشتری که در اینترنت صرف می‌شود، مانند زمان اختصاص داده شده به شبکه‌های اجتماعی و فعالیت‌های اجتماعی، به کاهش مشارکت اجتماعی افراد منجر می‌شود. بنابراین، جدا شدن افراد از دوستان خود چه به صورت جسمی یا احساسی به عنوان انزوای اجتماعی نامیده می‌شود. (chao liu, 2016)

در مورد ارتباط میزان استفاده از اینترنت و انزوای اجتماعی میتوان گفت امکانات بسیار متنوعی در اینترنت وجود دارد، از قبیل اخبار، وبلاگها، بازیهای اینترنتی، سایتهاي موسيقي و فيلم که استفاده از آنها فعاليتي اجتماعي محسوب نمیشود. در همین زمینه، ولمن دو گونه استفاده از اینترنت را برمی‌شمارد: استفاده‌های اجتماعی مثل ایمیل و چت، و استفاده‌های غیراجتماعی مثل وبگردی و دانلود موسیقی و بازی. زمانی که اینترنت مردم را با فعاليتهاي غيراجتماعي درگیر میکند، حتي بیش از تلویزیون میتواند آنان را از اجتماع، سازمانها، مشارکت سیاسي و زندگی خانوادگی دور کند. در مقابل زمانی که مردم از اینترنت برای ارتباط با دوستان، خویشان و سازمانها (دور یا نزدیک) استفاده میکنند، آنگاه اینترنت ابزاری برای ساختن و حفظ سرمایه اجتماعی خواهد بود. (Wellman B. & Frank, K, 2002)

به نظر ولمن استفاده از اینترنت باعث می‌شود تا افراد زمان زیادی را با کامپیوتر بگذرانند و این امر موجب کاهش فعالیت‌ها

و تعاملات اجتماعی افراد می‌گردد زمانی که وقت زیادی صرف برقراری ارتباط از طریق اینترنت می‌شود، روشن است که این زمان از زمان فعالیت‌های مشابه یعنی روابط اجتماعی رو در رو کم خواهد شد. برخی محققان در زمینه اثرات اینترنت و جهان مجازی روی ارتباطات انسانی و سرمایه اجتماعی خوشبین نبوده و بیشتر به بدبینی گرایش دارند. آنها حتی اینترنت را بیش از هر رسانه دیگری به عنوان فاسد کننده و پوچ کننده زندگی روزمره مطرح می‌کنند، زیرا اینترنت، افراد و سازمان‌ها را به فضای مجازی هدایت می‌کند که این فضا در مقابله با واقعیت قرار دارد. بر طبق این نظریات استفاده بیش از حد از اینترنت در بین دانشجویان منجر به کاهش روابط آنان با دیگران شده و در نتیجه این اتفاق، دانشجویان دچار انزوای اجتماعی می‌شوند و بیشتر در محیط مجازی به فعالیت می‌پردازند و از دامنه‌ی حضور فیزیکی آنها در محیط جامعه و دانشگاه کم می‌شود. به نظر ولمن استفاده از اینترنت مانع توجه افراد به اجتماع واقعی می‌شود و تعاملات شبکه‌ای مردم از میزان ارتباطات حضوری و مستقیم آنها پیشی می‌گیرد که با افزایش استفاده از اینترنت، تماس‌های اجتماعی واقعی و خارج از شبکه کاهش می‌یابد. اگر چه اینترنت پیوندهای ضعیف شبکه‌ای را افزایش می‌دهد، اما از آنجا که به طور همزمان تعاملات عمیق‌تر خارج از شبکه را کاهش می‌دهد، افق دید و چشم‌اندازهای فکری افراد را محدود می‌سازد. به علاوه، رایانه‌ای شدن و استفاده زیاد از اینترنت می‌تواند مرز منزل و محل کار را به هم بزند (محمدی جو، 1392).

2- روش تحقیق

پژوهش حاضر از نوع میدانی و روش آن پیمایشی است. جامعه آماری پژوهش حاضر شامل کلیه دانشجویان دانشگاه تبریز در سال 1397 به تعداد 15729 نفر می‌باشد. نمونه آماری بر اساس فرمول کوکران حجم نمونه به تعداد 375 نفر مشخص گردید و روش نمونه‌گیری تصادفی ساده می‌باشد. ابزار تحقیق در پژوهش

حاضر پرسشنامه می‌باشد. طیف مورد استفاده در این پرسشنامه طیف لیکرت می‌باشد. پرسشنامه نهایی استفاده شده در این پژوهش ترکیبی از پرسشنامه‌های استاندارد و محقق ساخته می‌باشد. روش‌های تجزیه و تحلیل آماری (واحد تحلیل) در پژوهش حاضر با عنایت به سطوح سنجش متغیرها (فاصله‌ای، اسمی و رتبه‌ای) داده‌ها با استفاده از نرم افزار آماری SPSS تحلیل گردید. روش تجزیه و تحلیل داده‌ها به صورت زیر بوده که پس از جمع آوری اطلاعات از طریق پرسشنامه کدگذاری آن صورت گرفت. کدگذاری با توجه به جهت سؤالات (مثبت و منفی) انجام شد. سپس با توجه به کدهای اختصاص یافته به هر متغیر و گزینه‌های مربوط به آن داده‌ها تعریف شده و وارد کامپیوتر شدند. پردازش داده‌ها با انجام دستورالعمل‌های تغییر و تبدیل و اجرای داده‌ها و ویرایش آنها از طریق نرم افزار SPSS انجام شد. سپس ستاده‌های کامپیوتر استخراج و توسط محقق تجزیه و تحلیل شدند. در بخش آمار توصیفی از جداول فراوانی و آماره‌هایی چون درصد، میانگین و انحراف استاندارد استفاده گردید. در بخش آمار استنباطی با توجه به سطح سنجش متغیرها از آزمون‌های مقایسه میانگین T ، F و ضریب همبستگی r پیرسون و همچنین رگرسیون چند متغیره استفاده شد.

3- نتایج پژوهش

در بخش آمار توصیفی از جداول فراوانی و آماره‌هایی چون درصد، میانگین و انحراف استاندارد استفاده گردید. بر اساس نتایج توصیفی متغیرهای زمینه‌ای، از 375 دانشجوی مورد مطالعه دانشگاه تبریز 196 نفر (3/52 درصد) مرد و 179 نفر (7/47 درصد) زن هستند. مقطع تحصیلی 3 نفر (8/0 درصد) از دانشجویان مورد مطالعه کاردانی، 305 نفر (9/81 درصد) کارشناسی، 62 نفر (5/16 درصد) کارشناسی ارشد و 5 نفر (3/1 درصد) دکترا هستند. از لحاظ وضعیت تأهل، 337 نفر (9/89 درصد) از دانشجویان مورد مطالعه

مجرد و 38 نفر (01/10 درصد) متأهل هستند. وضعیت اسکان 248 نفر (1/66 درصد) از دانشجویان مورد مطالعه بومی و وضعیت اسکان 127 نفر (9/33 درصد) از دانشجویان غیربومی (خوابگاهی) هستند. بیشترین تعداد دانشجویان 20 و 21 ساله و دامنه سنی دانشجویان مورد مطالعه 17-43 است.

در جدول شماره (1) به بررسی رابطه بین اوقات فراغت با اعتیاد به اینترنت در بین دانشجویان پرداخته شده است، از آنجائیکه سطح سنجش همه‌ی متغیرها در این جدول فاصله‌ای می‌باشد بنابراین از آزمون ضریب همبستگی r پیرسون برای سنجش رابطه‌ی اینها استفاده شده است. نتایج بدست آمده به شرح زیر می‌باشد:

جدول شماره (1) نشان می‌دهد که بین اعتیاد به اینترنت با اوقات فراغت دانشجویان با ضریب همبستگی 475/0 و سطح معنی داری 000/0 رابطه‌ی معنی داری و مستقیمی وجود دارد یعنی با بالا رفتن میزان اوقات فراغت در بین دانشجویان، اعتیاد به اینترنت در بین آنها نیز افزایش پیدا می‌کند و برعکس، و شدت این رابطه متوسط می‌باشد.

جدول (1). نتایج آزمون ضریب همبستگی پیرسون بین اوقات فراغت و اعتیاد به اینترنت در بین دانشجویان

متغیر مستقل	متغیر وابسته	اوقات فراغت دانشجویان
اعتیاد به اینترنت	شدت همبستگی	475/0
	سطح معنی داری	000/0
	تعداد پاسخگویان	375

مأخذ: نتایج پژوهش

در جدول شماره (2) نشان داده شده است که بین اعتیاد به اینترنت و رفع نیازهای روانی - اجتماعی دانشجویان با ضریب همبستگی 588/0 و سطح معنی داری

مأخذ: نتایج پژوهش

جدول شماره (4) نشان می‌دهد بین اعتیاد به اینترنت و میزان استفاده از سایتهای غیراخلاقی در بین دانشجویان با ضریب همبستگی 498/0 و سطح معنی داری 000/0 رابطه ی معنی دار و مستقیمی وجود دارد، یعنی با بالا رفتن میزان استفاده از سایت غیراخلاقی در بین دانشجویان، اعتیاد به اینترنت در بین آنها نیز افزایش پیدا می کند و برعکس با پایین آمدن میزان استفاده از سایت غیراخلاقی در بین دانشجویان، اعتیاد به اینترنت در بین آنها نیز کاهش پیدا می کند، و شدت این رابطه قوی می باشد.

جدول شماره (4). نتایج آزمون ضریب همبستگی پیرسون بین میزان استفاده از سایت غیراخلاقی و اعتیاد به اینترنت در بین دانشجویان

متغیر مستقل متغیر وابسته	اعتیاد به اینترنت	استفاده از سایت غیراخلاقی
شدت همبستگی	498/0	
سطح معنی داری	000/0	
تعداد پاسخگویان	375	

مأخذ: نتایج پژوهش

برای تعیین سهم تأثیرگذاری نسبی متغیرهای مستقل بر روی اعتیاد به اینترنت از تحلیل رگرسیونی چندگانه و روش گام به گام استفاده شده است. از بین متغیرهای مستقل استفاده شده در تحلیل رگرسیونی (شامل: عدم مسئولیت پذیری اجتماعی، رفع نیازهای روانی - اجتماعی، اوقات فراغت، استفاده از سایت غیراخلاقی و سن)، چهار متغیر (عدم مسئولیت پذیری اجتماعی، رفع نیازهای روانی - اجتماعی، اوقات فراغت، استفاده از سایت غیراخلاقی) در مدل نهایی رگرسیونی باقی مانده اند، که با توجه به نتایج مندرج در جدول شماره (5)، در مجموع 642/0 درصد از تغییرات مربوط به اعتیاد به اینترنت را این چهار متغیر تبیین می

000/0 رابطه ی معنی دار و مستقیمی وجود دارد یعنی با بالا رفتن میزان رفع نیازهای روانی - اجتماعی در بین دانشجویان، اعتیاد به اینترنت در بین آنها نیز افزایش پیدا می کند و برعکس، و شدت این رابطه قوی می باشد.

جدول شماره (2). نتایج آزمون ضریب همبستگی پیرسون بین رفع نیازهای روانی - اجتماعی و اعتیاد به اینترنت در بین دانشجویان

متغیر مستقل متغیر وابسته	اعتیاد به اینترنت	رفع نیازهای روانی - اجتماعی
شدت همبستگی	588/0	
سطح معنی داری	000/0	
تعداد پاسخگویان	375	

جدول شماره (3) نشان می‌دهد که بین اعتیاد به اینترنت و عدم مسئولیت پذیری اجتماعی دانشجویان با ضریب همبستگی 745/0 و سطح معنی داری 000/0 رابطه ی معنی دار و مستقیمی وجود دارد یعنی با بالا رفتن میزان عدم مسئولیت پذیری اجتماعی در بین دانشجویان، اعتیاد به اینترنت در بین آنها نیز افزایش پیدا می کند و برعکس با پایین آمدن میزان عدم مسئولیت پذیری اجتماعی در بین دانشجویان، اعتیاد به اینترنت در بین آنها نیز کاهش پیدا می کند، و شدت این رابطه قوی می باشد.

جدول شماره (3). نتایج آزمون ضریب همبستگی پیرسون بین عدم مسئولیت پذیری اجتماعی و اعتیاد به اینترنت در بین دانشجویان

متغیر مستقل متغیر وابسته	اعتیاد به اینترنت	عدم مسئولیت پذیری اجتماعی
شدت همبستگی	745/0	
سطح معنی داری	000/0	
تعداد پاسخگویان	375	

کنند و مابقی واریانس تبیین نشده متأثر از متغیرهای دیگری است که در مدل تحقیق آورده نشده اند. نتایج تحلیل رگرسیون چند متغیره نشان داد چهار متغیر (عدم مسئولیت پذیری اجتماعی، رفع نیازهای روانی - اجتماعی، اوقات فراغت، استفاده از سایت غیراخلاقی) در مجموع 64/0 درصد از تغییرات مربوط به اعتیاد به اینترنت را تبیین نمودند. با مقایسه ضرایب بتا ملاحظه گردید که در میان این چهار متغیر، اهمیت نسبی متغیر عدم مسئولیت پذیری اجتماعی با ضریب بتای (544/0)، متغیر رفع نیازهای روانی - اجتماعی با ضریب بتای (185/0)، متغیر اوقات فراغت با ضریب بتای (136/0) و استفاده از سایت های غیراخلاقی با ضریب بتای (134/0) از بیشترین به کمترین تأثیر را بر تبیین عوامل اجتماعی مؤثر بر اعتیاد به اینترنت را دارا می باشد.

جدول شماره (5). ضرایب بتای متغیرهای مربوط به مدل رگرسیونی اعتیاد به اینترنت

منبع تغییرات	Beta	B	P	T	) (VIF
عرض از مبدأ		79/ 0	70/ 0		
عدم مسئولیت پذیری اجتماعی	544/ 0	50/ 1	00/ 0	76/ 0	67/ 1
رفع نیازهای روانی - اجتماعی	185/ 0	27/ 0	00/ 0	49/ 0	20/ 2
اوقات فراغت	136/ 0	34/ 0	00/ 0	74/ 0	35/ 1
استفاده از سایت غیراخلاقی	134/ 0	34/ 0	00/ 0	58/ 0	27/ 1

مأخذ: نتایج پژوهش

4- بحث و نتیجه گیری

طبق پژوهش بهبودی و بهزادی راد، بین اعتیاد به اینترنت و پیشرفت تحصیلی رابطه منفی وجود داشت و استفاده دانشجویان پسر از اینترنت بیشتر از دانشجویان دختر بود، همچنین با بالا رفتن مقطع تحصیلی اعتیاد به اینترنت بیشتر می شد. این تحقیق

نقطه افتراقش با تحقیق بهبودی و بهزادی راد در این است که بالارفتن مقطع تحصیلی لزوماً دلیل بر بالا رفتن میزان اعتیاد به اینترنت نیست. با در نظر گرفتن این نکته در تحقیق حاضر بیشترین میزان اعتیاد به اینترنت در بین دانشجویان مقطع کارشناسی بود نه ارشد یا دکترا و این استنباط که با افزایش مقطع تحصیلی اعتیاد به اینترنت نیز بیشتر می شود، متفاوت با نتیجه ای بود که در این تحقیق بدان دست یافتیم.

طبق تحقیق کرم پور و همکاران و بر اساس نتایج این مطالعه، استفاده اعتیادی از اینترنت در بین برخی از نوجوانان و جوانان، با مسائلی مانند عدم مسئولیت پذیری اجتماعی، انزوای اجتماعی، فقدان حمایت اجتماعی، ناکارآمدی تحصیلی و کاری ارتباط مستقیم دارد. با در نظر گرفتن متغیر عدم مسئولیت پذیری اجتماعی به عنوان یکی از متغیرهای مستقل در تحقیق حاضر و نوع رابطه و شدت آن با اعتیاد به اینترنت می توان گفت هر دو تحقیق به نقطه‌ی مشترکی در نتایج تحقیق خود رسیده‌اند، در تحقیق بنده نیز بین اعتیاد به اینترنت و عدم مسئولیت پذیری اجتماعی دانشجویان با ضریب همبستگی 745/0 و سطح معنی داری 000/0 رابطه‌ی معنیدار و مستقیمی وجود دارد یعنی با بالا رفتن میزان عدم مسئولیت پذیری اجتماعی در بین دانشجویان، اعتیاد به اینترنت در بین آنها نیز افزایش پیدا می کند و برعکس با پایین آمدن میزان عدم مسئولیت پذیری اجتماعی در بین دانشجویان، اعتیاد به اینترنت در بین آنها نیز کاهش پیدا میکند و شدت این رابطه قوی می باشد.

یونگ در مطالعه ای که روی افراد معتاد به اینترنت انجام داده بود، به این نتیجه رسیده بود که افرادی که وقت بیشتری دارند، مانند افرادی که در خانه هستند و دانشجویان دانشگاه در خوابگاهها، با احتمال بیشتری در معرض اینترنت هستند. این نتیجه تحقیق یونگ تا حدودی همسو با نتیجه پژوهشی بود که در این پژوهش نیز بدان پرداخته شد، به

این صورت که وضعیت اسکان از متغیرهای زمنه ای و مستقل در این تحقیق بود و نتایج آزمون t نشان داد که: میانگین اعتیاد به اینترنت در بین دانشجویان غیربومی (86/54) به طور نسبی بیشتر از دانشجویان بومی (42/53) است.

با استفاده از نظریه ی هومنز میتوان چنین نتیجه گرفت که بین اعتیاد به اینترنت و سطح رضای نیازهای اجتماعی و روانی دانشجویان قرابت و سنخیت بالایی وجود دارد. هر چه نتیجه یک کنش یا عمل برای شخص باارزش تر باشد، احتمال بیشتری هست که فرد همان کنش را دوباره انجام دهد؛ و بر عکس آن نیز صادق اس. هومنز دو مفهوم پاداش و تنبیه را مطرح میکند که با تعمیم آن میتوان این طور گفت که انگیزهها، پاداشها و شرایطی، موجب میشود کاربران در فضای مجازی قرار گیرند و به دنبال عاتیق و انگیزههای خود در این فضا باشند و احتمال اینکه این عمل را تکرار کنند زمانی بیشتر میشود که در این فضا توسط پاداشهایی تقویت شوند و به تکرار آن پردازند و یا با تنبیههایی مواجه شوند و عمل خود را ترک کنند یا پاسخ منفیتری بدهند.

با توجه به نظریه کنترل اجتماعی هیرشی به این نتیجه میرسیم که: اگر پیوند فرد با اجتماع ضعیف باشد، فرد به خواستههای دیگران حساسیت متر و به تخطی از هنجارهای مشترک اجتماعی نیز توجه کمتری دارد؛ بنابراین، اعتقادات فرد دربارهی اجتماع از میزان اهمیت دادن او به ارزشهای اجتماعی مشخص میشود. بدینسان، اگر فرد اعتقاد راسخ به همجارها و ارزشهای اجتماعی داشته باشد، احتمال کمتری وجود دارد که از هنجارهای اجتماعی تخطی کند. ضعف هر یک از پیوندهای اجتماعی در فرد میتواند موجب بروز رفتارهای انحرافی در او شود. با توجه به رابطه متغیر عدم مسئولیت پذیری اجتماعی با اعتیاد به اینترنت، هر چه دانشجویان تعهد کمتری نسبت به دیگران داشته باشند، گرایش و رفتار انحرافی آن از

جمله رفتار اعتیادی به اینترنت بیشتر می-شود.

منابع

امیدوار، احمدعلی، و علی اکبر صارمی. ۱۳۸۱. اعتیاد به اینترنت: توصیف، سبب شناسی، پیشگیری، درمان و مقیاسهای سنجش اختلال اعتیاد به اینترنت. مرکز مشاوره و خدمات روانشناختی پردیس. مشهد: انتشارات تمرین.

بهبودی، محمدرضا، و فاطمه بهزادی راد. ۱۳۹۳. رابطه ی بین اعتیاد به اینترنت و پیشرفت تحصیلی در بین دانشجویان دانشگاه هرمزگان. فصلنامه مطالعات مدیریت اطلاعات. ۲(۸): ۳۶-۲۳.

ریتزر، جورج. نظریه های جامعه شناسی در دوران معاصر. ترجمه محسن ثلاثی. ۱۳۷۴. تهران: علمی.

سید ربیع، فرید، و علی ایمانی. ۱۳۸۸. بررسی اعتیاد به بازدید از سایت های غیر مجاز اینترنتی در بین کاربران. ناشر: پژوهشگاه فرهنگ، هنر و ارتباطات.

قره داغی، اکبر. ۱۳۸۷. بررسی اعتیاد به اینترنت با سلامت روان در دانش آموزان متوسطه شهرستان نظر آباد، پایان نامه کارشناسی ارشد. دانشگاه گیلان.

محمدی جو، امیر. ۱۳۹۲. نقش اینترنت بر انزوای اجتماعی در میان دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران مرکز، مطالعات رسانه ای. ۲۲(۳): ۳۸-۲۷.

معید فر، سعید، و کرم حبیب پور، و احمد گنجی. ۱۳۸۶. مطالعه پدیده استفاده اعتیادی از اینترنت در بین نوجوانان و جوانان (25-15 سال) شهر تهران. مجله جهانی رسانه. ۲(۲).

Akar, Filiz. 2015. Purposes, Causes and Consequences of Excessive Internet Use among Turkish Adolescents . Eurasian Journal of Educational Research 60: 35-56

Bozoglan, Bahadir. 2018. IF Weinheim Institute, Germany, Psychological, Social, and Cultural Aspects of Internet Addiction, Published in the United States of America by, IGI Global 12: 5225-3477

Wellman, B., and Frank, K. 2001. Network capital in a multilevel world: getting Support from Personal Communities, Draft of article forthcoming in: Social Capital: Theory and Research, edited by Nan Lin., Ron Burt., and Karen Cook. Chicago: Aldine De Gruyter.

Abstract

The aim of this study was to identify the effective effect on the causes of Internet addiction among students. The survey research method was the use of opinions, Hirsch's social control (whose ideas are related to the formation and explanation of social deviations), Wellman's social isolation and Judge Humans' theory of reward (punishment and encouragement). The statistical population of the study is all students of Tabriz University in 1397 to 15729 people. The Cochran sample form was specified for 375 people and a simple image sampling method was performed. Multivariate regression analysis showed four variables (social non-compliance, meeting psychosocial needs, leisure, use of immoral site) in a total of 0.64 cases if the Internet is suitable for Internet advertising.

Keywords: Student, Addiction, Internet, Social factors.